Colom

VIATGE DE 400.000 €

El 12 d'octubre del 1492, els marins espanyols dirigits per Cristòfor Colom van descobrir Amèrica». Així culminaven tots els llibres de text la gesta. Molts menys eren els que recordaven que va fer tres viatges més (el de 1493-1496, en què va descobrir Puerto Rico i Jamaica; el de 1498-1500: costa de l'Orinoco, i 1502-1504: Hondures i Panamà). Però cap deia que l'operació del primer viatge es va valorar en dos *cuentos* de maravedisos, és a dir, dos milions, uns 400.000 euros d'avui. Gràcies als reis, l'escrivà de la Corona d'Aragó Lluís Santàngel, com a funcionari reial, va recopilar un *cuento* de fons de la Santa Companya i va afegir 140.000 maravedisos com a avançament del salari de Colom. Aquest va aconseguir mig milió més, prestat pels Pinzón, o de la seva butxaca, si s'ha de creure el seu origen noble. El mig milió últim procedia dels mercaders italians residents a Andalusia.

En el primer viatge hi havia 90 tripulants. Uns 40 van servir amb Colom a la nau *Santa María*, que va encallar a La Española (avui República Dominicana). Amb les seves restes, va construir un fort, La Navidad. Colom hi va deixar 39 homes. Un any després els va trobar morts pels natius. 50 homes més van servir a *La Niña*, amb Vicente Yáñez Pinzón al capdavant, i *La Pinta*, de Martín Alonso Pinzón. Aquest va llogar els vaixells i va morir al tornar, d'una variant de sífilis desconeguda a Europa. De la marineria, uns 70 venien de Palos, Moguer i Huelva; una desena eren bascos i gallecs. Completaven el grup un portuguès, uns italians i un esclau negre, Juan Preto. Ni dones, ni religiosos. També hi viatjava un sastre, un boter, un mestre cirurgià i el convers Luis Torres, expert en llengües orientals perquè Colom buscava una ruta cap a la Xina. Fins i tot portava una carta per al Gran Khan: en llatí. **E. M.**

JUAN PÉREZ O JOAN PERE. Segons els llibres d'història tradicionals, mossèn Juan Pérez –guardià del monestir de Santa María de La Rábida, a Palos de la Frontera (Huelva), i confessor d'Isabel la Catòlica– va establir el primer pont entre el descobridor i els monarques. Bilbeny sosté que la figura real darrere d'aquest personatge desvirtuat és Joan Pere, cosmògraf, d'una família de juristes de Girona amb propietats a Pals (Baix Empordà, Girona) i amb certa relació amb els Colom de Barcelona. Pere hauria estat el representant de Colom en les negociacions amb els Reis Catòlics que van culminar amb les Capitulacions de Santa Fe, firmades el 17 d'abril del 1492 i que li atorgaven privilegis sobre les terres descobertes. Segons aquesta teoria, la trobada crucial entre els dos personatges no va ser a La Rábida, sinó al desaparegut convent de Sant Francesc de Barcelona, ubicat a la zona que abraça des de l'actual plaça del Duc de Medinaceli fins a la Rambla. Aquest convent, en el qual solien ser enterrats els membres de la família Colom, estava a prop del carrer Ample. El descobridor va viure una mica més amunt, a l'illa que queda entre Banys Vells i Mirallers, on hi hauria l'entrada de la casa.

Carta de Colom al seu fill Diego, datada a Sevilla el 1498, amb la firma «*Almirant*», en català.

PALOS O PALS. La història oficial sembla tenir ben lligada la idea que la primera expedició colombina va partir des de Palos de la Frontera i que als seus voltants es van reclutar els mariners gràcies al carisma dels germans Pinzón, marins i armadors de la zona: Martín Alonso Pinzón va capitanejar *La Pinta*, i el seu germà Vicente Yáñez Pinzón, *La Niña*. La historiadora nord-americana Alicia B. Gould va recopilar la llista de la primera expedició (*Nueva lista documentada de los tripulantes de Colón en 1492*; Real Academia de la Historia, 1984), una fita reconeguda pels seus col·legues. Dels 90 tripulants que apareixen en aquesta llista, 70 són andalusos. No obstant, Bilbeny, com la investigadora Teresa Baqué, creuen que el gruix de navegants procedia de l'Empordà i que la partida es va fer des de Pals. Ho consideren lògic, perquè Colom va parar allà per primera vegada de camí a França i des de Portugal. De fet, Palos de la Frontera suposava una marrada enorme.

Segons l'autor de *Cristòfor Colom. Príncep de Catalunya*, de Pals era mossèn Pere. També els Ianyes (la família del Vicente Yáñez oficial i, per tant, dels Pinzón) estaven establerts a la ciutat empordanesa i voltants. Els seus avantpassats formaven part del grup de cavallers que van acompanyar fins a Catalunya Pere de Portugal. El seu breu regnat de dos anys (1464-1466) es va acabar quan Ferran I, avi de Ferran el Catòlic, el va destronar i el va capturar. Al llibre d'Antonio de Herrera *Historia general de los hechos castellanos*, del 1601, hi ha a més una imatge de la sortida de Colom des de Pals.

Les restes de Colom conservades a Sevilla.

BIBLIOTECA BÀSICA

Al patrimoni historiogràfic sobre el cèlebre navegant se sumen nombroses novetats que commemoren el cinquè centenari de la seva mort.

ELS CLÀSSICS. Qualsevol biblioteca colombina que es preï ha de contenir als seus prestatges aquestes sis obres imprescindibles, algunes d'elles, per desgràcia, descatalogades o difícils de trobar:

▸ *Christophe Colomb* (Presses Universitaires de France, 1972), de Charles Verlinden.

▸ *Colón y su mentalidad mesiánica en el ambiente franciscanista español* (Casa Museo de Valladolid, 1983), d'Alain Milhou. Colom des del prisma de la religió.

▸ *Cristóbal Colón. Textos y documentos completos* (Alianza, 1984), edició de Consuelo Varela. Primera aproximació al gran públic dels escrits del navegant per part d'una prestigiosa experta colombina.

▸ *Colón* (Crítica, 1992), de Felipe Fernández-Armesto, defensa la *genovesitat* de l'almirall.

▸ *Cristóbal Colón. Retrato de un hombre* (Alianza, 1992), de Consuelo Varela. Esbós de la probable personalitat del marí.

▸ *Cristóbal Colón* (Fondo de Cultura Económica, 1994), de Jacques Heers. Anàlisi minuciosa dels seus múltiples perfils.

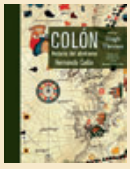

LES NOVETATS. Aquestes són algunes de les recents publicacions que celebren l'Any Colom:

▸ *Colón. El almirante sin rostro* (Edaf), de Mariano Fernández Urresti. Heterodoxa biografia que se centra en els aspectes més foscos del presumpte genovès.

▸ *Cristóbal Colón* (Edaf), d'Andreas Venzke. Repàs a les fonts historiogràfiques primigènies.

▸ *Cristóbal Colón, de corsario a almirante* (Lunwerg), de Consuelo Varela. Biografia ortodoxa.

▸ *Colón. Historia del almirante escrita por Hernando Colón* (Planeta). Vida del descobridor explicada pel seu fill. Pròleg a càrrec de l'historiador Hugh Thomas.

▸ *Cristòfor Colom. Príncep de Catalunya* (Proa), de Jordi Bilbeny. Provocador exercici de revisionisme històric: Colom va ser un noble barceloní.

▸ *Colón, súbdito de la Corona de Aragón* (Ediciones Tárraco), d'Ernest Vallhonrat Llurba. Set aportacions històriques sobre la catalanitat de l'almirall.

▸ *Colón, tras la ruta de poniente* (Alfaguara), de María Isabel Molina. Introducció al navegant per a nens a partir de 8 anys.

▸ *El éxito del error: los viajes de Colón* (Ariel), de José Luis Comellas. Estudi dels viatges a Amèrica a la llum de l'oceanografia i l'astronomia de l'època.

▸ *Els viatges al Nou Món* (Llibres de l'Índex). Torna al català, el seu presumpte idioma original, el testimoni escrit que va deixar Colom.

▸ *El último viaje de Cristóbal Colón* (Destino), de Klaus Brinkbäumery Clemens Höges. L'última i (ruïnosa) travessia al Nou Món, en què els quatre vaixells de Colom van naufragar a Jamaica.

▸ *Los cuatro viajes del almirante y su testamento* (Espasa). Les impressions del navegant al diari de bord que va mantenir des que va salpar del port de Palos.

▸ *Vida del muy magnífico señor don Cristóbal Colón* (Espasa), de Salvador de Madariaga. Reedició del perfil del navegant que va fer el 1940 el diplomàtic i assagista.

LA INVESTIGACIÓ

Proves d'ADN a 120 Coloms

Cristòfor Colom, Colombo o Colón. El gran enigma sobre l'origen del descobridor es podria desvelar dissabte que ve, 20 de maig, coincidint amb el cinquè centenari de la mort del descobridor. El Laboratori d'Identificació Genètica de Granada, amb el doctor i especialista en Medicina Legal i Forense José Antonio Lorente al capdavant, ha escollit aquesta data tan especial per fer públics els resultats dels estudis que ha estat portant a terme al llarg dels últims anys.

Uns 120 catalans amb cognoms semblants al de l'almirall s'han sotmès a proves d'ADN per ser utilitzades en aquesta investigació. També s'han recollit mostres similars a Gènova (i la regió italiana de la Ligúria), el País Valencià, les Balears i el sud de França. La informació obtinguda ha estat comparada amb els exàmens realitzats a les restes del descobridor que hi ha a la catedral de Sevilla i que van ser exhumades el 2003, a les del seu fill Hernando i a les del Príncep de Viana, Carles d'Evreux. Segons alguns investigadors, aquest últim va tenir una relació amb la jove Margalida Colom quan Joan II d'Aragó (el seu pare i el de Ferran el Catòlic) el va confinar al castell de Santueri de Mallorca el 1459. D'aquella unió amorosa hauria pogut néixer Colom.

Cal destacar que l'equip de Lorente s'ha enfrontat a una dificultat afegida: el mal estat de les restes sevillanes del descobridor, peces de la mida de pilotes de golf que sumen només el 20% del cadàver. Una altra part es podria trobar a Santo Domingo. De fet, no hi ha res segur respecte a Colom, però es creu que després de morir a Valladolid el cos va ser conduït al monestir de Santa María de las Cuevas de Sevilla, des d'on potser va ser traslladat a Santo Domingo cap al 1536. El 1539, el Tractat de Basilea va rubricar el final del domini espanyol sobre l'illa i l'ossamenta –o una part– va ser portada a l'Havana. Cuba, al seu torn, va consumar la seva independència el 1898 i, juntament amb el que quedava d'espanyol al territori, va tornar el cadàver, que va reposar per fi a la catedral de Sevilla. **E. M.**